

Boganmeldelse

Musikreisen in innere Räume

Boganmeldelse af Lars Ole Bonde
prof. emeritus, CREMAH, Norges
Musikkhøgskole. EAMI akkrediteret GIM
Primary Trainer.
@ larsolebonde@gmail.com

Anmeldelsen er en bearbejdelse af den originale tyske anmeldelse i Musiktherapeutische Umschau 04/23 og bringes med venlig tilladelse.

I en artikel publiceret for nylig i *Frontiers in Psychology* kunne man læse følgende: While it is important to understand that GIM programs [music programs used in the receptive music therapy model Guided Imagery and Music] are European Christian programs, this does not go far enough. It is also important to understand that Christian mysticism and Western researchers influenced by patriarchal, capitalist, European hegemonic frames are functioning as purveyors of containment, reducing mystical experience from something much larger and more expansive to something much smaller and safer, for the *status quo*².

Dorothea Dülberg: *Musikreisen in innere Räume. Biographische Studie zu Helen Lindquist Bonny (1921-2010). Ein Beitrag zur Geschichte der Musiktherapie im 20. Jahrhundert.* 421 Seiten. Böhlau Verlag Wien Köln. (Serie "Musik – Kultur – Gender", Band 19)¹

¹Inhaltsverzeichnis + Einleitung: <https://content.e-bookshelf.de/media/reading/L-19134064-6b03ca0277.pdf>

²Ratkovic, G., Sosteric, M., & Sosteric, T. (2023). A case-study evaluation of the "Copenhagen Music Program" for psilocybin-assisted therapy. *Frontiers in Psychology*, 14(June), 1-7. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1156852>

"The Copenhagen Music Program" er beskrevet i Messell, C., Summer, L., Bonde, L.O., Beck, B.D. & Stenbæk, D.S. (2022). Music programming for psilocybin-assisted therapy: Guided Imagery and Music-informed perspectives. *Front. Psychol.* 13:873455. 10.3389/fpsyg.2022.873455

³Helen Bonnys selvbiografiske essay er også trykt i *The Lives of Music Therapists: Profiles in Creativity*. Bd. 1 (Hrsg. J.J. Moreno, 2017, Kap. 5).

Kan dette ekstremt kritiske udsagn på nogen måde opfattes som en korrekt karakteristik af GIM og af Helen Bonnys intentioner med den receptive metode GIM, som hun udviklede i årene omkring og efter 1970? Umiddelbart ville jeg svare nej, absolut ikke, men læsningen af Dorothea Dülbergs *Musikreisen in innere Räume. Biographische Studie zu Helen Lindquist Bonny (1921-2010)* viser, at sagen er mere kompliceret end som så. Det vender vi tilbage til.

Der findes flere autobiografiske beretninger fra Bonnys egen hånd og en del dybtgående interviews³. Disse kilder anvendes naturligvis også i Dülbergs bog. Den er baseret på forfatterens Ph.D.-afhandling og er den første videnskabelige fremstilling, baseret på omfattende arkiv-studier af førstehåndskilder, af sammenhængen mellem Bonnys liv, nordamerikansk kultur og receptiv musikterapihistorie.

Bogen er hverken traditionel biografi eller faghistorie. Melanie Unseld skriver i sit forord "...især i samspillet mellem kvindebiografi og faghistorie bliver mange ting klarere, end det ville være muligt på det ene felt alene." (s. 11). I sin introduktion beskriver Dülberg selv bogens kombination af biografisk kronologi med ånds-, kultur- og faghistoriske tendenser i Bonnys samtid: "*Musikrejser i indre rum* følger i høj grad kronologien i hovedpersonens liv... Kapitel 1 til 5 omhandler indledningsvis Helen Lindquists udvikling som klassisk uddannet musiker på violin og som sanger (....) Den videre vej... mod karrieren som selvstændig, undervisende musikterapeut med sin egen metode præsenteres i kapitel 6 til 13..." (s. 22-24).

Helen Bonnys liv gennemgås kronologisk, fra opvæksten i et svensk-amerikansk indvandrer-miljø (Illinois), over konservatorieuddannelsen som violinist og sanger (Oberlin, Ohio), videre til tilværelsen som protestantisk præstefrue (Cleveland, Ohio), opbruddet og de sene musikterapistudier i den behavioristiske tradition (Kansas University), arbejdet med at vælge musik til LSD-sessioner på Maryland Psychiatric Research Center, og fortællingen slutter i 1976 med Ph.D.-afhandlingen *Music and Psychotherapy*, som Bonny færdiggjorde i en alder af 55.

Titlerne på de 13 kapitler kan give indtryk af stadierne i Bonnys udvikling, som Dülberg ser dem: Tradition – Resonanser – Interaktioner – Repertoire og roller – Professionalisering – Spiritualisering – Helbredende kraft – Empiri – Bevidsthedens spektrum – Psykedelisk terapi – Ledsaget musiklytning uden stofindtag – En ny lyttemetode – *Guided Imagery and Music*. Gennemgående temaer er *resonansorientering og personlig lytteviden*, det vil sige oplevelser med musik som vej til spirituelle oplevelser og psykologiske indsigter: oplevelser, som kan spores helt tilbage til Bonnys bedsteforældres pietistiske sangpraksis (kap. 1). Vigtig er også forbindelsen til Harriet Ayer Seymours musikfilosofi og -pædagogik, hvis nyåndelige antagelser om musik ifølge Dülberg havde stor indflydelse på hvide middelklasse-amerikanere i begyndelsen af det 20. århundrede.

Bogen er altså *ikke* en fremstilling af GIMs udvikling og placering i moderne musikterapihistorie (efter 1976) og Bonnys rolle i denne, men om hendes lange vej frem til udviklingen af GIM. Bogen henvender sig derfor først og fremmest til metode-, kultur- og videnskabshistorisk interesserede, som gerne vil vide mere om den personlige og akademiske baggrund for udviklingen af GIM.

Bogen er en guldgrube af information og tolkning, en imponerende præsentation af stof, af hvilket meget aldrig har været fremme før. Dülberg har haft adgang til såvel private som offentlige arkiver, og alt er omhyggeligt dokumenteret i et omfattende noteapparat. Et interessant eksempel er sammenhængen mellem Bonnys arbejder i 70'erne og vest-/østtysk psykoterapi og receptiv musikterapi fra 60'erne (Hanscarl Leuner, Klaus Nerenz, indirekte Christoph Schwabe). Jeg kendte godt til Bonnys samarbejde med og syn på Leuner og hans *Guided Affective Imagery*, men omfanget og karakteren af samarbejdet er nyt for mig. Redegørelsen for arbejdet med bogen *Music and your mind (1973)*⁴ og sammenhængen med den løbende udvikling af Bonnys musikprogrammer er også yderst tankevækkende⁵. Jeg vidste f.eks. ikke, at Bonnys NGO *Institute of Consciousness* blev grundlagt i 1972 med støtte fra Jesuiterordenen i Maryland, som hendes samarbejdspartner og medforfatter Louis Savary tilhørte.

³Helen Bonny & Louis Savary: *Music and your mind. Listening with a new consciousness*. Harper & Row 1973. Ved at læse Dülberg går det op for mig, at min egen (2.) udgave af bogen fra 1990 er stærkt omredigeret, selvom Forordet hævder det modsatte!

⁵Supplerer fint interviewene i Grocke 1999

For nu at vende tilbage til den kritiske vurdering af GIM-musikprogrammerne i indledningscitater: Dülberg dokumenterer overbevisende, at kristelig spiritualitet, teosofi og den vestlige (mandligt dominerede) klassiske-romantiske musiktradition og -æstetik ganske rigtigt havde helt afgørende betydning for Bonny. Den viser også, at hun samtidig var åben over for mange andre former for spiritualitet (New Age, oprindelige kulturer), transpersonlig psykologi og ikke-klassisk musik. Dülberg beskriver f.eks. det første aspekt som hendes "Zuhörigkeit zu einer weißen, bildungsaffinen, evangelikal geprägten Gesellschaftsschicht" (361). Kønsaspektet trækkes også tydeligt op: på den ene side den mandligt dominerede vestlige musikkultur (og psykoteknikkultur), på den anden side "Musiktherapie als Feld weiblicher Emanzipation" (359).

Det er aspekter af GIM-historien (og den tidlige musikterapihistorie), som er vigtige at få frem i lyset. Det er en af de store fortjenester i Dülbergs imponerende og vigtige afhandling, at den detaljeret viser den iboende spænding mellem at forstå og dokumentere henholdsvis 'musik som stimulus' og 'musik som bevidsthedsform' – behaviorisme versus humanistisk og transpersonlig psykologi – i Helen Bonnys arbejde og i GIM. Nogle af bogens liv-værk-tolkninger, f.eks. Bonnys forhold til moderen og sine søskende, forekommer mig at være ret spekulative, men overordnet set får vi et multi-facetteret portræt af en af det 20. århundredes store kvindelige musikterapi-pionerer, der skabte GIM, som nu er udbredt over hele verden.

I det bredere anlagte afslutningskapitel "Aspekte zur Geschichte rezeptiver Musiktherapie im 20. Jahrhundert" gør Dülberg meget ud af, at den receptive musikterapis historie (også hinsides Bonnys personlige historie) har været præget af indflydelse fra forskellige kristelige strømninger. Det undrer mig, at Dülberg ikke bruger dette som afsæt for en egentlig kritisk diskussion: er det en styrke eller et problem, at det forholder sig således? I det hele taget er Dülberg meget forsigtig med at diskutere, hvad hendes forskningsresultater egentlig kan betyde for vores forståelse af Bonny og GIM. Hjemstedet for hendes prisbe-

lønnede afhandling er Martin-Luther-Universitetet i Halle-Wittenberg, så det ville have været nyttigt at vide noget om hendes for forståelse!

For man står jo tilbage – ikke mindst i disse "woke"-tider – med spørgsmålet: Bliver en pionerindsats, som rigtig mange mennesker har haft gavn og glæde af, mindre af, at man mange år senere kan stille spørgsmål ved præmisserne og erkendelsesinteressen (som det sker i *Frontiers*-artiklen)? Hvad betyder det for brugen af GIM i klinisk praksis, at Bonny med sin specifikke – bl.a. kristelige – baggrund har haft en bias; man kunne omvendt også sige: at GIM er baseret på en erfaringsbaseret, veldokumenteret og teoretisk velbegrundet præference for musik fra den vesteuropæiske klassiske musiktradition?

Jeg har på Aalborg Universitet undervist over hundrede musikterapistuderende i GIM-metoden⁶, og jeg har på disse kurser altid citeret min egen GIM-træner, prof. Kenneth Bruscia, for udsagnet: "GIM is for white middle-class people". Hvis man er sig denne åbenlyse "bias" eller karakteristik bevidst, nu ikke mindst på baggrund af Dülbergs grundige biografisk-fag-historiske gennemgang, kan man som (GIM) terapeut vælge enten: 1) at stole på den yderst veldokumenterede bærekraft i GIM-musikrepertoiret, også i forhold til klienter med anden etnisk baggrund, 2) vælge at arbejde differentieret med såvel de klassiske musikprogrammer som de mange nyere musikprogrammer, der inkluderer ikke-klassisk musik⁷, 3) vælge – i Music and Imagery – at arbejde ud fra klientens musikpræferencer. For en veluddannet, reflekterende GIM-terapeut anno 2023 er der altså ingen grund til at føle sig ramt af en bastant og udifferentieret kritik for etno- og gendecentrisk musikvalg.

Ud fra Dülbergs yderst detaljerede og differentierede studie af Bonnys liv og arbejde frem til 1976 og mit eget kendskab til "hvad der skete i GIM efter 1976", synes jeg det er muligt at sige, at Helen Bonnys bidrag til musikterapiens historie i de seneste 75 år er enestående – smukt netop i kraft af retningens grundlæggende, humanistiske respekt for musikkens mange betydningslag og bevidsthedsmæssige potentiale – og dens åbenhed for nye impulser, teoretiske såvel som praktiske.

⁶Beck, B. D., Lindvang, C., & Bonde, L. O. (2023). Guided Imagery and Music (GIM) in the Aalborg Therapeutic Training Programme. In I. N. Petersen, C. Lindvang, & B. D. Beck (Eds.), *Resonant Learning in Music Therapy. A Training Model to tune the Therapist*. (pp. 297–316). Jessica Kingsley Publishers.

⁷Se f.eks. kap. 25-30 i D. Grocke & T. Moe (2015). *Guided Imagery & Music (GIM) and Music Imagery Methods for Individual and Group Therapy*. Jessica Kingsley Publishers.